

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นระบบแบบเปิด (Open Economy) ที่มีระดับของการเปิดเสรี (Degree of Openess) เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อันเป็นแรงกดดันจากโลกาภิวัตน์ (Globalization) และสภาพของโลกที่ไร้พรมแดน ทำให้การค้าการลงทุน และการเงิน ตลอดจนการบริการต่าง ๆ ขยายตัวเชื่อมโยงไปทั่วโลก ดังนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงก็คือ ระบบการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมระหว่างประเทศ เนื่องจากแต่ละประเทศใช้เงินตราสกุลที่ต่างกัน เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ อาทิเช่น ไทยใช้เงินบาท สหรัฐฯใช้เงินดอลลาร์ ญี่ปุ่นใช้เงินเยน เป็นต้น โดยที่เงินหนึ่งหน่วยของแต่ละสกุลของประเทศต่าง ๆ จะมีอำนาจซื้อ (Purchasing Power) ที่แตกต่างกันไปตามค่าเงินของแต่ละประเทศ (ฐาปนา, 2546) ดังนั้น เมื่อมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างประเทศ จำเป็นต้องมีการชำระเงินระหว่างประเทศ โดยใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Foreign Exchange Rate) เป็นตัวเชื่อมโยงราคาสินค้าและบริการของประเทศต่าง ๆ เข้าด้วยกัน หากไม่ทราบอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศต่าง ๆ ก็ไม่สามารถเปรียบเทียบราคาสินค้าและบริการของแต่ละประเทศได้ และเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเปลี่ยนไปจากเดิม ราคาสินค้าและบริการในต่างประเทศ เมื่อคิดเป็นเงินตราของประเทศใดประเทศหนึ่งแล้วจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ในอดีตประเทศไทยดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบตะกร้าเงิน (Basket of Currencies) ตั้งแต่วันที่ 2 พฤศจิกายน 2527 ซึ่งเป็นนโยบายที่ปล่อยให้ค่าเงินบาทเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามค่าเงินตราต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ โดยใช้การเทียบค่าเงินบาทกับกลุ่มสกุลเงินที่สำคัญจำนวนหนึ่ง และถ่วงน้ำหนักตามความสำคัญทางการค้า โดยให้น้ำหนักสกุลเงินดอลลาร์ ของสหรัฐฯประมาณร้อยละ 80 (พรศิริ, 2541) เนื่องจากสหรัฐฯยังคงเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทย และเงินดอลลาร์ของสหรัฐฯ ยังเป็นที่ยอมรับในการใช้เป็นสื่อกลางในการชำระหนี้ระหว่างประเทศ ใช้เป็นเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ รวมทั้งระดับราคาสินค้าในตลาดโลกมักจะถูกกำหนดเป็นค่าเงินดอลลาร์ของสหรัฐฯ ดังนั้น การที่ค่าเงินดอลลาร์ของสหรัฐฯ แข็งค่าขึ้นหรืออ่อนค่าลง เมื่อเทียบกับเงินสกุลสำคัญอื่น ๆ นั้นได้ส่งผลกระทบต่อค่าเงินบาท ถ้าค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯแข็งค่าขึ้น เงินบาทก็แข็งขึ้นตาม ส่งผลให้ภาคการส่งออกหดตัวลง กระทบต่อ

ราคาสินค้านำเข้าและส่งออก ซึ่งจะส่งผลต่อไปยังดุลการค้า ดุลบัญชีเดินสะพัด และดุลการชำระเงินของประเทศ โดยที่ประเทศที่มีดุลการชำระเงินเกินดุลติดต่อกันเป็นเวลานาน ทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น แสดงถึงปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น การใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการจึงเพิ่มขึ้น ถ้าผลผลิตของสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นไม่ทันกับความต้องการจะส่งผลให้ระดับราคาสินค้าและบริการสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และอาจนำไปสู่ภาวะเงินเฟ้อได้ นอกจากนี้ ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา เมื่อเศรษฐกิจมีการขยายตัว การนำเข้าจะเพิ่มขึ้น ดังนั้น เงินเฟ้อของประเทศส่วนหนึ่งจึงเป็นเงินเฟ้อที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ (Imported Inflation) (รัตนา, 2544)

จากการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องใช้เงินสำรองทางการเงินจำนวนมาก ในการแทรกแซงเพื่อพยุงค่าเงินบาท ส่งผลให้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศลดลงจำนวนมาก ดังนั้น จึงได้เปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนมาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการ (Managed Floating Exchanging Rate System) ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 ซึ่งเป็นระบบที่อัตราแลกเปลี่ยนไม่ได้กำหนดไว้แน่นอน โดยเปรียบเทียบกับทองคำกับสินทรัพย์ที่มีค่ามาตรฐานอื่น ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็จะไม่ปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวขึ้นลงโดยเสรีตามระบบกลไกตลาด ระบบนี้เกิดขึ้นจากการยึดหยุ่นกฎเกณฑ์ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนจะเคลื่อนไหวขึ้นลงตามอุปสงค์ของตลาด และรัฐบาลจะเข้าไปแทรกแซง โดยซื้อขายเงินตราต่างประเทศ เพื่อไม่ให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวขึ้นลงมากเกินไป โดยผ่านกองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน เช่น ประเทศที่มีดุลการชำระเงินเกินดุล อุปทานของเงินตราต่างประเทศจะมาก ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนต่ำลง รัฐบาลก็จะเข้าไปซื้อเงินตราต่างประเทศเข้ามาเพื่อลดอุปทานลง ส่งผลให้อัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้น

การที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิดเพิ่มมากขึ้น และปรับเปลี่ยนนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบตะกร้าเงิน มาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการ ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนมีโอกาสนไหวขึ้นลงได้มากกว่าในอดีต (นงนุช, 2543) ทำให้การรักษาเสถียรภาพของราคาเป็นเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่สำคัญประการหนึ่งในบรรดาเป้าหมายทางเศรษฐกิจทั้งหมด (รัตนา, 2544) การรักษาเสถียรภาพทางราคา คือ ความพยายามที่จะรักษาระดับราคาของสินค้าและบริการไม่ให้เคลื่อนไหวสูงหรือต่ำมากเกินไป แต่โดยทั่วไปแล้วระดับราคาสินค้ามักจะเปลี่ยนแปลงไปในทางสูงขึ้น ในทางปฏิบัติเราจึงมักจะพยายามรักษาระดับราคาสินค้าและบริการมิให้สูงเกินไป หรือพยายามที่จะรักษาเสถียรภาพของราคาโดยมิให้เกิดเงินเฟ้อนั่นเอง เงินเฟ้อเป็นปัญหาที่สำคัญในปัจจุบันนี้ เพราะผลกระทบของภาวะเงินเฟ้อจะมีต่อภาวะเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างมาก

สรุปได้ว่า การใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบตะกร้าเงิน ขนาดของผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีต่ออัตราเงินเฟ้อ และระดับผลผลิต จะน้อยกว่าการใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการ โดยเฉพาะปัจจัยดุลการชำระเงิน ในระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการจะมีขนาดของผลกระทบที่มากกว่าระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบตะกร้าเงิน โดยระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันทางด้านเศรษฐกิจผ่านทางการชำระเงิน ซึ่งแสดงการซื้อขายสินค้าและบริการ และการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ โดยตัวแปรสำคัญที่เข้ามามีบทบาทก็คือ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

ตารางที่ 1 อัตราเงินเฟ้อและระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ช่วงปี พ.ศ.2536-2547

พ.ศ.	ดัชนีราคา ผู้บริโภค (พ.ศ. 2545: 100)	อัตราเงินเฟ้อ	ระดับผลิตภัณฑ์มวล รวมภายในประเทศ (พันล้านบาท)	อัตราการเจริญเติบโต ของผลิตภัณฑ์มวลรวม ภายในประเทศ
2536	71.5	3.3	3,165.2	11.8
2537	75.1	5.0	3,629.3	14.7
2538	79.4	5.7	4,186.2	15.3
2539	84.1	5.9	4,611.0	10.1
2540	88.8	5.6	4,732.6	2.6
2541	96.0	8.1	4,626.4	-2.2
2542	96.2	0.2	4,637.1	0.2
2543	97.8	1.7	4,922.7	6.2
2544	99.4	1.6	5,133.5	4.3
2545	100.0	0.6	5,450.6	6.2
2546	101.8	1.8	5,929.0	8.8
2547	104.6	2.8	6,503.5	9.7

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2547)

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงอัตราเงินเฟ้อ และอัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2536-2547 ที่ผ่านมา กล่าวคือ ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2536-2540 ก่อนที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อค่อนข้างมีเสถียรภาพเคลื่อนไหวอยู่ที่

ร้อยละ 3.3-5.9 ขณะที่อัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตมีค่าที่สูงมาก คือ เกินกว่าร้อยละ 10 ต่อปี ซึ่งเป็นเพราะในช่วงนั้นประเทศไทยเกิดเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ.2541 หลังจากผ่านวิกฤตเศรษฐกิจได้ไม่นาน อัตราเงินเฟ้อมีค่าเพิ่มสูงขึ้นมากถึงร้อยละ 8.1 แต่ก็กลับลดลงอย่างมากในปีถัดมา คือ ร้อยละ 0.2 และมีการเคลื่อนไหวไม่มากนักนับจวบจนปัจจุบันอยู่ที่ร้อยละ 2.8 ซึ่งถือเป็นอัตราเงินเฟ้อที่ไม่สูงนักเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราเงินเฟ้อในอดีตที่ผ่านมา โดยเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตในช่วงเวลาเดียวกันหลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ อัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตกลับมีค่าลดลงอย่างมาก โดยค่าต่ำที่สุด คือ ติดลบร้อยละ 2.2 ในปี พ.ศ.2541 แต่ก็มีค่าเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 6.2 ในอีก 2 ปีถัดมา และไม่เปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวมากนัก จวบจนปัจจุบัน จะเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตกับอัตราเงินเฟ้ออยู่ในลักษณะที่ไม่ชัดเจนนัก แต่เมื่อมองเป็นภาพรวมแล้วพบว่า ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบตะกร้าเงิน อัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตและอัตราเงินเฟ้อ จะสูงกว่าหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการ

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีผลกระทบต่ออัตราเงินเฟ้อและระดับผลผลิตภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่แตกต่างกัน จึงเป็นประเด็นสำคัญที่สมควรจะนำมาพิจารณา เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางนโยบายต่าง ๆ อาทิเช่น การใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยน นโยบายการเงิน และนโยบายการคลัง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั้งในภาพรวมและภาคการส่งออก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีผลกระทบต่ออัตราเงินเฟ้อ และระดับผลผลิตภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงทิศทางความสัมพันธ์ และระดับความสำคัญของปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีต่อภาวะเงินเฟ้อ และระดับผลผลิตของประเทศไทย ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบตะกร้าเงิน และระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการ ซึ่งการที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้นั้น จำเป็นต้องทราบถึงสาเหตุของปัญหาให้ชัดเจนก่อน เพราะถ้าการวิเคราะห์

เกิดความผิดพลาดแล้ว นอกจากจะแก้ปัญหาก็ไม่ได้แล้ว ยังจะนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น อาจทำให้เศรษฐกิจซบเซา หรือเติบโตเร็วกว่าที่ควรจะเป็น

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้จำกัดขอบเขตการศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดภาวะเงินเฟ้อ และระดับผลผลิตของไทย ด้วย Partial Adjustment Model ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคต่าง ๆ ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบตะกร้าเงิน และระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นรายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสแรกของปี พ.ศ.2536 จนถึงไตรมาสที่สี่ของปี พ.ศ.2547 ในการประมาณค่าสมการถดถอย รวมทั้งสิ้น 48 ไตรมาส ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ครอบคลุมระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบตะกร้าเงิน และระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการ

วิธีการศึกษา

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ในครั้งนี้ทั้งหมดเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ประเภทอนุกรมเวลา (Time Series) เป็นรายไตรมาส ซึ่งได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ณ ราคาตลาด และการใช้จ่ายของภาครัฐ รวบรวมจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่วนข้อมูล ดัชนีราคาผู้บริโภค (ปี 2545 เป็นปีฐาน) ปริมาณเงินตามความหมายแคบ (M1) ปริมาณเงินตามความหมายกว้าง (M2) และดุลการชำระเงิน รวมจากธนาคารแห่งประเทศไทย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เป็นการศึกษาลักษณะและแนวโน้มภาวะเงินเฟ้อและระดับผลผลิตในประเทศไทย และทฤษฎีต่าง ๆ ที่อธิบายถึงสาเหตุของการเกิดภาวะเงินเฟ้อ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น การวิเคราะห์แจกแจงเป็นร้อยละหรือสัดส่วน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งใช้ตารางหรือรูปภาพประกอบการศึกษา

2.2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Method) เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีผลกระทบต่ออัตราเงินเฟ้อและระดับผลผลิต ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แบบตะกร้าเงิน และล่อยตัวแบบจัดการ โดยสร้างแบบจำลองระบบเศรษฐกิจขนาดเล็กแบบเปิด (Small Open Economy Model) ที่เป็นแบบจำลองเชิงพลวัต (Dynamic Model) ซึ่งอาศัยแบบจำลองพื้นฐานของ Mundell-Fleming Model ซึ่งแบบจำลองนี้แตกต่างจากแบบจำลองอื่น ๆ ตรงที่ด้านหนึ่งมีเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดดุลบัญชีเดินสะพัด (Current Balance) และอีกด้านหนึ่งมีการเน้นการไหลเข้าสุทธิของทุน (Net Capital Inflow) ตลอดจนทดสอบแบบจำลองว่าสามารถอธิบายพฤติกรรมของตัวแปรในอดีตได้เพียงใด โดยอาศัย Distributed Lag Model ด้วยวิธี Almon Polynomial Lag Procedure เนื่องจากวิธีนี้เป็นวิธีที่นิยมใช้กันมาก โดยเฉพาะการวัดผลกระทบของตัวแปรทางด้านนโยบาย เช่น นโยบายการเงิน และนโยบายการคลัง เป็นต้น